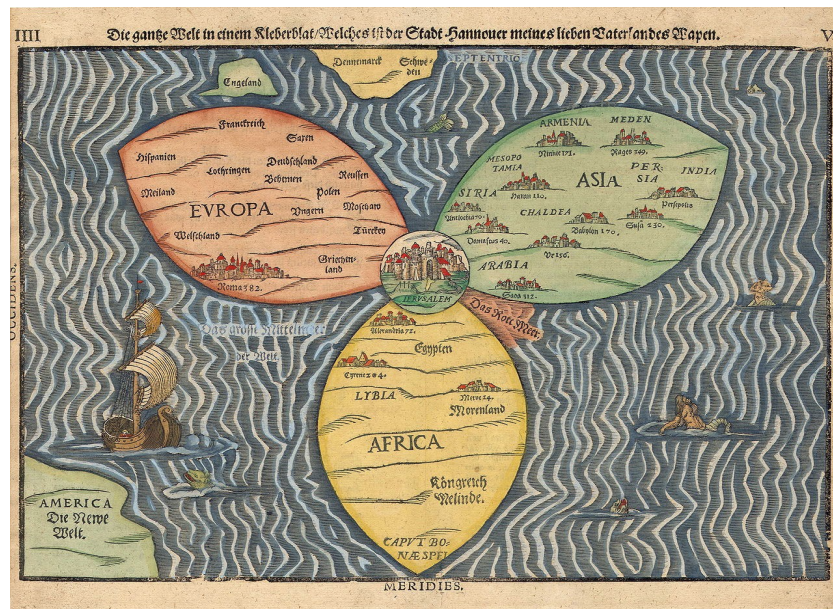

EURÁZSIAI KALEIDOSZKÓP

---

7. sorozat: A kereszténység geopolitikai súlyponteltolódásai

7. előadás: A kereszties hadjáratok az arabok szemével

Farkas Flórián
Mikes International
Hága, 2014. június 12.

© Mikes International, 2001-2014

Az Eurázsiai Kaleidoszkóp prezentációs (pdf), valamint hanganyaga (mp3) szabadon felhasználható egyéni, illetve oktatási célra. Kereskedelmi felhasználás esetén a Mikes International írásbeli engedélye szükséges.

© Mikes International, 2001-2014

***KérjeteK és adatik néktek; keressetek és
találtok; zörgessetek és megnyittatik néktek.***

Máté 7:7

A 2013-2014 évad műsora

1. A kereszténység elfeledett első ezer éve
2. Chalcedon kulcsszerepe a kereszténység dogmatikai és geopolitikai történetében
3. A kereszténység új súlyponteltolódása a 21. században
4. A kereszténység és Európa a 21. században
5. Az iszlám misztikus (szufi) háttér Elif Shafak regényeiben
6. Geert Kimpen: 'De kabbalist' – a zsidó misztika (kabbala) irodalmi köntösben
7. Mani (216–274) - a fény prófétája
8. Arius (250-336) - az észak-afrikai presbiter és pap
- ➔ 9. A kereszties hadjáratok az arabok szemével
10. A kathar (albigens) kultúra virágzása és elpusztítása

Bevezetés

Amin Maalouf – *Les croisades vues par les arabes*

Etnikailag színes muszlim közösség → úgymint Nyugat-Európa, 'latin', 'frank' (Faranj, Faranjat, Ifranj, Ifranjat ... → Franj)

1095 – 1291

Titáni küzdelem két nagy világvallás között

- Könyvtárakat írtak tele róla
- Az utóbbi évtizedekben sokat javult a keresztes hadjáratok történelemírása (keleti források egyre jobb ismerete) – latin, ó-francia, arab, héber, örmény, szíriai, görög források + helyszínek, anyagi tárgyak vizsgálata
- A késő középkorban úgy Nyugaton, mint az iszlám világban a keresztes hadjáratok története az emberek tudatában a háttérbe szorult
- Újra reneszánszát éli a romantika, majd a modern nyugati imperializmus korában → veszélyes és történelmietlen párhuzamok készítése (túlegyszerűsített politikai üzenet)

A háttér - előzmények

Semmilyen nagy történelmi kataklizma nem magyarázza ezt a jelenséget

- Jeruzsálem iszlám meghódítása 638 – több mint 400 éves status quo
- Úgy a keresztények, mint a zsidók többé-kevésbé zavartalanul zarándokolhattak
- Semmilyen különösebb atrocitás a keleti keresztényekkel szemben (népirtás, stb.)

A XI. sz. végén 'business as usual'

Jeruzsálem (+ Szentföld) - szakrális hely mindhárom vallás számára

Jeruzsálem

CD1 – 13 137. Zsoltár 5-6

*'Ha elfelejtkezem rólad, Jeruzsálem felejtkezzék el rólam
az én jobbkezem!*

*Nyelvem ragadjon az ínyemhez, ha meg nem emlékezem rólad: ha
nem Jeruzsálemet tekintem az én vígasságom fejének!'*

CD1 – 15 Stavrotheotokia

Himnusz a Kereszt tövéénél álló Szűzhöz – VI. Leo (886-912)

'Ott állván a kereszted előtt, Ó Uram,

Ő, aki szeplőtlen, a világra hozott,

Így sírt, mint egy megtört anya:

“Ó fiam, elhomályosulsz a szemem előtt!

Teljhatalmú szellemi nap, mutasd meg újból az Atya dicsségét

Terítsd szét fényed mindazokon, akik meggyónják bűneiket

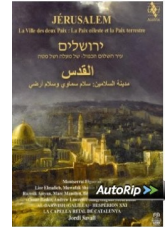
Mert Te vagy az igaz Isten, aki szereted az emberiséget.”

Jeruzsálem

CD2 – 3 Korán XVII. szúra 1. vers

'Allah, a könyörületes és az irgalmas nevében.

Dicsőség annak, aki éjszaka utazást tett az ő szolgájával a Szent Mecsetből az igen távoli mecsetbe, amelynek megáldottuk a környékét, hogy mutassunk néki a jeleinkből!, Bizony, ő az, aki mindent hall és lát.'

A háttér - Európa

Széttagoltság, de Nyugat-Európa kezd újból magára találni
(+ urbanizáció)

Komoly spiritualitás → még a kegyetlen hadurak is

Pápaság gyengesége → de nagy ambíciója (a keresztes hadjáratokat a pápaság kezdeményezte s ez segítette stabilizálni és megerősíteni hatalmát)

Harci kedv a normannok révén (vikíngék)

Kereszténység militarizálása (VII. Gregorius → pápai hadsereg létrehozása: Augustinus 'igazságos' háború doktrína)

Keresztes 'ideológia': egyéni megváltás (→ egyfajta 'zarándoklat')

DE: nem lehet kizárólag 1 okra visszavezetni! : kegyesség, (bel-)politikai számítások, kapzsiság, vallásos fanatizmus, kereskedelmi érdekek, vallásos indíttatás, stb.

A háttér – az iszlám világ

Széttagoaltság!!!

- Abbaszidák (szunni) (661 Umayyadok – Damaszkus / 750 Abbaszidák – Bagdad) ↔ Fátimidák (shiíta) (969 Egyiptom)
- E meghatározó szkizma miatt nem lehetett egységes iszlám ellenállás az I. keresztes hadjárat idején
- XI. sz. eleje → szeldzsuk törökök → stabilizálták az Abbaszida birodalmat
- A Szentföld egyfajta ütköző zóna volt a két iszlám entitás között → az I. keresztes hadjárat időzítése optimális volt a nyugatiak szempontjából (bár erről aligha tudtak)
- Etnikailag színes terület (bizánci, perzsa, arab, török uralom...)
- Időbe tellett, míg a dzsihád szellemét újra 'aktivizálták' (850 körül kifulladt az arab hódítás lendülete)
-

1095 – II. Urbán pápa

A XI. sz. végén Európát nem fenyegette egzisztenciálisan az iszlám. Alapvetően semmi drámai ok nem volt a keresztes hadjáratok elindításához.

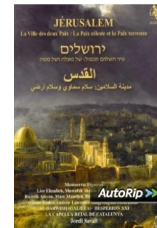
Komoly diplomáciával a pápai hatalom helyreállítása és elsőségének kivívása

+

1095 márciusa: Alexius I. Comnenus bizánci császár követe → szeldzsuk törökök Kis-Ázsiában

1095. november 27. : beszéd Clermont-ban → sorsdöntő beszéd.

Felhívás keresztes hadjáratra

CD1 – 16 & 17 II. Urbán pápa felhívása 1095

'Ó Isten fiai, halogatás nélkül siessetek megsegíteni testvéreiteket, akik Keleten laknak. Mert amint hallottátok sokan, egy nép jött Perzsiából, a törökök és az arabok. Egyre több olyan terület foglalnak el, amelyeket eddig ők laktak, miután hétszer legyőzték őket harcban. Sokukat megölték és sokukat elhurcoltak rabszolgának. A törökök templomokat rombolnak le és tönkreteszik Isten országát. Ezért sürgetlek és követelem tőletek – igazából az Úr teszi ezt – hogy Krisztus hírnökeiként győzzetek meg állandó imádságotokkal mindenkit, bármilyen rangút, legyen az gyalogos vagy lovas, szegény vagy gazdag, hogy azonnal siessen keleti keresztény testvérei segítségére és űzze ki ezt a szörnyű fajt országainkból. Ezt a jelenlevőknek mondom és utasítom azokat is, akik most nincsenek itt: Krisztus parancsolja! Micsoda szégyen, ha egy ilyen alacsony faj, amely démonokat imád, legyőzne olyanokat, akik Istent imádják. Ezért küzdjete meg ezekkel a hitetlenekkel! Mostantól fogva legyetek Krisztus lovagjai! Harcoljatok becsülettel a barbárok ellen! Aki azonnal indulna, hadd induljon késedelem nélkül. Induljanak el, isten vezérletével!'

I. keresztes hadjárat

II. Urbán gondolatrendszere:

- Sürgősség: ez nem felelt meg a valóságnak, de a hallgatóságot ez nem zavarta
- Harc az iszlám ellen: a lényeg a Szentföld volt
- Fegyveres zarándoklat

Az I. keresztes hadjárat 'ideológiája' menet közben is változott és forrott ki.

1096 – 'népi' keresztes hadjárat (Péter remete) – teljes kudarc

DE: komoly seregek kezdtek gyülekezni: 60.000 – 100.000 ember

- 7.000 – 10.000 lovag
- 35.000 – 50.000 gyalogság
- Nem harcoló egységek, nők, gyerekek, stb.

A római birodalom óta nem látott sereg!

I. keresztes hadjárat – Outremer létrehozása

1096 vége Konstantinápoly

Végig Kis-Ázsián (görög-római közös harc)

Antiochia – 1098 !

1099. július 15. Jeruzsálem (mészárlás)

Keresztes államok létrehozása

Szinte egy csoda ↔ az iszlám világ
paralízisben szenvedve kénytelen
volt ezt végignézni.

Nagyon halk reakció jött az iszlám világból.

A keresztes államok létét az
abbaszid-fátimida ellentét 'garantálta'.
Csak elszórt, gyenge támadás.

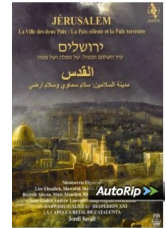
Ennek ellenére a keresztes államok
létrehozása és stabilizálása óriási
tett volt! (katonai rendek)

Keresztes ének

CD1 – 18 Chanson de croisade: *Pax in nomine Domini*

I. keresztes hadjárat (1100-1150)

Az iszlám válasza – Zangi

Az igazi változás kezdete 1128.

Zangi – török hadúr, óriási jellem → a bagdadi szultántól megkapja a mosuli kormányzó címet

Helyzete jól jellemzi a keresztes korabeli muszlim vezetők helyzetét:
Szíria/Palesztina ↔ Mezopotámia – ez utóbbi maradt még sokáig a szuni iszlám központja → a keresztesekkel vívott csaták geopolitikai szempontból határviták

Sőt: Szíriában is Damaszkusz volt a lényeg!

Az 1130-as és 1140-es években a frankokkal vívott csatározások esetlegesek voltak (általában a szíriai muszlimokat akarta igába hajtani) → 1144 ősze: Edessa grófja (II. Joscelin) egy kurd hadúr segítségére sietett (Zangi-val szemben) és Edessa-t védtelenül hagyta → Zangi opportunisztikusan elfoglalta Edessa-t

Óriási pszichológiai hatása volt. Az egyik keresztes állam fővárosa elesett!!! Ez először fordult elő, ráadásul ez a város volt az első, amelyet a keresztesek elfoglaltak.

Az iszlám válasza – Zangi (folyt.)

Edessa eleste → II. keresztes hadjárat motiválója

1145. december 1: III. Eugenius pápa hivatalosan meghirdeti

Quantum praedecessores

Királyok is: VII. Lajos és III. Conrad

- Probléma: a hátság védelme
- A keresztesek és a keresztes államok közötti inkompabilitás
- Bizánccal ellentét (Manuel Comnenus gyanakvása)
- Még mielőtt elérték volna a Szentföldet a sereg verve volt

Az iszlám válasza – Nur al-Din

Zangit 1146-ban egy hadjárat közepette egy bérgyilkos meggyilkolja Fiai

- Saif al-Din: Mosul (Mezopotámia)
- **Nur al-Din:** Szíria → frankokkal a küzdelem, de Mezopotámia gazdasági ereje nélkül

Nur al-Din megerősítette hatalmát, majd visszaverte 1148-ban a keresztések Damaszkusz elleni támadását

1151-ben az Eddesa Grófságot be is kebelezte → a Zangidák megszüntették az egyik keresztés államot!

1149: Antiochia elleni támadás (június 29. Inabi csata) – óriási muszlim győzelem. DE: a propaganda ellenére az igazi célpont Damaszkusz! Antiochiát csak meggyengíteni kellett, hogy szabad legyen az út Damaszkuszba.

Damaszkusz elfoglalása (s ezzel egész Szíria uralma) a legkevesebb vérontással – 1154-re sikerült → 1154 után nincs további dzsihad!

Az iszlám válasza – Nur al-Din (folyt.)

Főváros Aleppo → Damaszkusz (teljes felvirágoztatás)

1150-es évek: komoly földrengések → állandó újjáépítés

Békekötés Bizánccal, amely komoly regionális hatalomként létezett még mindig

1160-as évektől kezdve komolyabb erőfeszítések a dzsihád terén

Az iszlám válasza – Saladin

EGYIPTOM

Úgy Outremer, mint Nur al-Din Egyiptomot (a Nílus gazdagságát) kívánta a másik bekerítésére használni

Dinasztikus káosz Egyiptomban → Shirkuh (Nur al-Din veterán kurd hadvezére) 29 éves unokaöccse: Yusuf ibn Ayyub

1168 → Shirkuh elfoglalja Egyiptomot, de 2 hónap múlva betegségben meghal

1169 márciusában Yusuf ibn Ayyub vezír lesz Kairóban

- Hatalmának stabilizálása (kevesen hittek benne akkor)
- 1171-ben elzavarta a Fátimidákat
- Egyre éleződő feszültség a két muszlim vezető között (pénz!)
- A potenciális szuni polgárháborút Nur al-Din 1174-ben bekövetkezett halála előzte meg
- Viszont nem Saladin volt a jogos utód!

Az iszlám válasza – Saladin (folyt.)

Saladin hatalmi ambíciója és technikája nagyon hasonlított Nur al-Din-éhez: hatalmi koncentráció a lehető legkevesebb vérontás árán

Imázs: az iszlám és a szuni orthodoxia védője, a bagdadi kalifa (állítólagos) szolgája

Türelemmel várta az idejét, amint a káosz eluralkodott Szíriában

Majd nagy haderővel Damaszkusz ellen indult, s vér nélkül bevette
1174. október 28-án

1175-ben és 1176-ban Mosul és Aleppo közös hadseregét megverte, de visszafogottan építette az Ayyubida birodalmat (túl sok muszlim vér nem tapadhatott a kezéhez)

1177-re sikerült Egyiptomtól a szíriai Orontesig egyesíteni az iszlám világ egy jelentős részét az Ayyubida birodalom keretén belül

Propaganda: azért kell a hatalmat koncentrálni, hogy sikeresen lehessen dzsihádot folytatni (de az eddig elmaradt → kritikusok)

1183/84-ben óvatos agresszió a Jeruzsálemi Királyság ellen (teszt) – de közben a kereskedelem zavartalanul folyt

Az iszlám válasza – Saladin (folyt.)

1185: megbetegedett, s már azt hitte, hogy meghal, de 1186 elejére ismét felépült: más ember lett → spirituálisabb lett, s a dzsihád ezentúl személyes ügyévé vált

1187 tavasza: az egész Ayyubid birodalom katonai erejét egyesítette Palesztina meghódítása érdekében

A Tiberias tó közelében, Hattin-nál döntő harcban teljesen elpusztította a frank csapatokat: abszolút győzelem

Szinte az egész Jeruzsálemi Királyság az ölébe hullott, kivéve a part mentén néhány város (Acre, Tyre, Tripoli, stb.): dilemma: Tyre vs. Jeruzsálem → szimbolikus hatása miatt Jeruzsálemet kellett választania

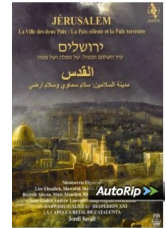
1187. október 2. Jeruzsálem megadta magát: nem volt vérengzés!

Óriási teljesítmény: Jeruzsálem visszafoglalása + a keresztes államok szinte teljes felszámolása.

Arab hagyomány

CD2 – 5

Sallatu Allah

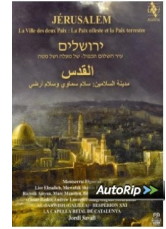

Jeruzsálem elvesztése

CD1 – 21

Planctus pour la perte de Jérusalem

- 1187 Saladin
- 1244 végleges

Titánok küzdelme: III. keresztes hadjárat

A hatini ütközet és Jeruzsálem eleste → III. keresztes hadjárat:
Oroszlánszívű Richard, Philip II Augustus, Barbarossa Frigyes

A fő küzdelem: Oroszlánszívű Richard ↔ Saladin

Hátország biztosítása: Oroszlánszívű Richard ↔ Philip II Augustus
(Angevin ↔ Capet): egyszerre hajóztak

1191 júniusában Oroszlánszívű Richard partraszáll Acre-nál

Addig: 1189. június 28. Guy de Lusignan körbeveszi Acre-t (őrült ötlet, de sikerült Saladint Acre-nál lekötnie) → Saladin túlzott óvatossága → de végül itt húzott egy vonalat

1191. július 12. Acre elfoglalása (± 3.000 muszlim várvédő lemészárlása)

Rossz hírek otthonról, de Richard marad még egy szezoni. Saladin: túlélni a III. keresztes hadjáratot

Stratégia cél lenne Egyiptom, de Jeruzsálem túl nagy csábítás → kétszer fordulnak vissza tőle

Richard nem tudta visszaszerezni Jeruzsálemet, de a keresztesek mégis csak a Szentföldön maradtak (ha visszaszorítva is)

Az utolsó előtti felvonás – a Mamelukok

IV. keresztes hadjárat: el sem érte a Szentföldet → Konstantinápoly elfoglalása és kirablása

V. keresztes hadjárat: 1219. Nílus delta (Damietta, de megsemmisítő vereség Mansourah-nál)

II Frigyes (Hohenstaufen: 1229. Jeruzsálem, egészen 1244-ig, amikor a khorazmiak újra visszaveszik az iszlámnak, most már véglegesen

IX. Lajos: 1250 Nílus – eleinte sikerek, de a mameluk ezredek szétverik a keresztes seregeket és maga a király is fogságba esett

Mamelukok: kipcsák rabszolga katonák (orosz sztyeppe – kunok)

Az Ayyubid dinasztia hanyatlásnak indul, s a mongol hódítás (1258 Hülegü beveszi Bagdadot is) egy erőteljes új dinasztiát követel

1260. szeptember 3. Ayn Jalut (Galilea) megverik a mongolokat!

Hosszabb káosz után Baybars 1261. júniusában Mameluk szultán lesz

Baybars: Zangi, Nur al-Din és Saladin méltó utóda: centralizált, a végletekig erős hadsereg, semmi kompromisszum az iszlám ellenségeivel szemben + rendkívüli szigorú és odaadó pénzügyi management + IT

Végjáték – a Mamelukok

1268 Antiochia elfoglalása

1271: Krak de Chevaliers elfoglalása

1270-es évek háborúk az Ilkhanidákkal

1277 Baybars meghal, de utóda Qalawun 1281-re megszilárdítja hatalmát majd újabb vereséget mér a mongolokra.

Végül a keresztes jelenlét teljes felszámolásába kezd, amely 1291. május 18-án ér véget Acre elfoglalásával → a XX. sz. elejéig a nyugatiaknak nincs beleszólásuk a Levant dolgaiba

Irodalom – könyv

- Jenkins, Philip: *The Lost History of Christianity*. HarperOne, 2008.
- Jenkins, Philip: *Jesus Wars*. SPCK, 2010.
- Jenkins, Philip: *The Next Christendom*. Oxford UP, 2011.
- Jenkins, Philip: *The New Faces of Christianity*. Oxford UP, 2006.
- Jenkins, Philip: *God's Continent*. Oxford UP, 2007.
- Dalrymple, William: *From the Holy Mountain*. Owl Book, 1997.
- Innemé, Karel C. & Lutz, Robin: *Koptische kloosters*. Fontein, 1999.
- Procopius: *The Secret History*. Penguin, 2007.
- Moschou, John: *The Spiritual Meadow*. Cistercian Publications, 1992.
- Theodoret of Cyrrhus: *A History of the Monks of Syria*. Cistercian Publications, 1985.
- De Rosa, Peter: *Vicars of Christ*. Poolbeg, 2000.
- Asbridge, Thomas: *The Crusades*. Simon & Schuster, 2012.
- Williams, Rowan: *Arius*. Darton, Longman and Todd, 1987.
- Kannengiesser, Charles: *Arius and Athanasius*. Varorium, 1991.
- Stead, Christopher: *Doctrine and Philosophy in Early Christianity*. Varorium, 2000.
- Decret, François: *Mani et la tradition manichéenne*. Maitres Spirituels, 1974.
- Maalouf, Amin: *Les Jardins de lumière*. Lattès, 1991.
- Maalouf, Amin: *Les croisades vues par les arabes*. Lattès, 1983.

Irodalom – könyv

- Schuon, Frithjof: *The Transcendent Unity of Religions*. Quest Books, 2005.
- Ostrogorsky, George: *History of the Byzantine State*. Basil Blackwell, 1989.
- Vasiliev, A. A.: *History of the Byzantine Empire*. Madison, 1928.
- Glubb, John Bagot: *The Great Arab Conquests*. Hodder & Stoughton, 1963.
- Glubb, John Bagot: *The Empire of the Arabs*. Hodder & Stoughton, 1963.
- Glubb, John Bagot: *The Course of Empire*. Hodder & Stoughton, 1963.
- Glubb, John Bagot: *A Short History of the Arab Peoples*. Dorset Press, 1969.
- Glubb, John Bagot: *The Life and Times of Muhammad*. Cooper Square Press, 2001.
- Lings, Martin: *Muhammad*. Inner Traditions, 2006.
- Nasr, Seyyed Hossein: *Muhammad: Man of God*. ABC International Group, 1995.
- İnalcık, Halil (ed.): *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*. I-II. Cambridge UP, 2004.
- Norwich, John Julius: *Byzantium – The Early Centuries*. Alfred A. Knopf, 2007.
- Norwich, John Julius: *Byzantium – The Apogee*. Penguin, 1993.
- Norwich, John Julius: *Byzantium – The Decline and Fall*. Alfred A. Knopf, 2006.

Irodalom – könyv

- Robinson, Francis: *The Mughal Emperors*. Thames & Hudson, 2007.
- Farrokh, Kaveh: *Shadows in the Dessert – Ancient Persia at War*. Osprey Publishing, 2004.
- Roquebert, Michel: *Histoire des Cathares*. Tempus, 2002.
- Roquebert, Michel: *La religion cathare*. Tempus, 2009.
- Obrusánszky, Borbála: A nesztoriánus vallás elterjedése és jelentősége Belső-Ázsiában. Mikes International, 2008.
http://www.federatio.org/mikes_bibl.html#137
- Kazantzakis, Nikos: *The Last Temptation*. Faber & Faber, 1995.
- De Purucker, Gottfried: *The Story of Jesus*. Theosophical UP, 1998.
- Baker-Brian, Nicholas J.: *Manichaeism: an ancient faith rediscovered*. T&T Clark International, 2011.
- Cameron, Ron (transl.) & Dewey, Arthur J. (ed.): *The Cologne Mani codex (P. Colon. inv. nr. 4780): Concerning the origin of his body*. Scholars Press, 1979.
- Merkelbach, Reinhold: *Mani und sein Religionssystem*. Westduetscher Verlag. 1986.
- Widengren, Geo: *Mani und der Manichäismus*. W. Kohlhammer Verlag, 1961.

Irodalom – könyv

- Koenen, Ludwig & Römer, Cornelia: *Mani - Auf der Spur einer verschollenen Religion*. Herder, 1993.
- Justice, Faith L.: *Hypatia. Her Life and Times*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.
- Brown, Dan: *The Da Vinci Code*. Corgi Books, 2013.
- Davidson, Basil: *The Black Man's Burden – Africa and the Curse of the Nation State*. James Currey, 1992.
- Davidson, Basil: *Africa In History*. Phoenix, 1991.
- Eliade, Mircea: *Shamanism – Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton UP, 2004.
- Eliade, Mircea: *The Myth of Eternal Return*. Pantheon Books, 1954.
  - Eredeti kiadás: *Le mythe de l'éternel retour*. Gallimard, 1949.
- Lockhart, James & Schwartz, Stuart B.: *Early Latin America – A History of Colonial Spanish America and Brazil*. Cambridge UP, 2005.
- Belloc, Hilaire: *The Great Heresies*. Tan Book and Publishers, Inc., 1991.
- Michael Baigent & Richard Leigh & Henry Lincoln: *The Holy Blood and the Holy Grail*. Arrow Books, 2006.

Irodalom – könyv

- Michel Roquebert: *L'épopée cathare - Tome 1, L'invasion 1198-1212*. Tempus, 2006.
- Michel Roquebert: *L'épopée cathare - Tome 2, Muret ou la dépossession 1213-1216*. Tempus, 2006.
- Michel Roquebert: *L'épopée cathare - Tome 3, Le lys et la croix, 1216-1229*. Tempus, 2006.
- Michel Roquebert: *L'épopée cathare - Tome 4, Mourir à Montségur 1230-1244*. Tempus, 2006.
- Michel Roquebert: *L'épopée cathare - Tome 5, La fin des Amis de Dieu 1244-1321*. Tempus, 2006.
- S.J. Hodge: *Secrets of the Knights Templar: The Hidden History of the World's Most Powerful Order*. Quercus, 2013.
- Malcolm Barber: *The New Knighthood : a History of the Order of the Temple*. Cambridge UP, 1994.
- A.A. Grishin & Bethany Goss: *The Knights Templar Absolution: The Chinon Parchment and the History of the Poor Knights of Christ*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013.
- Helen Nicholson: *The Knights Templar: a New History*. Stroud, 2001.
- Dean A. Kowalski (ed.): *The Philosophy of the X-Files*. The UP of Kentucky, 2009.

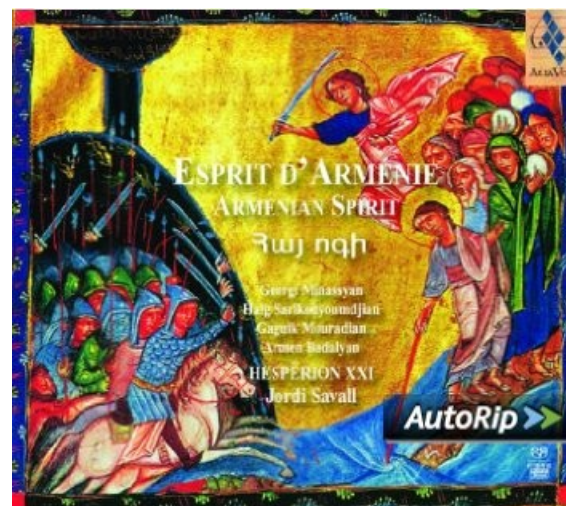
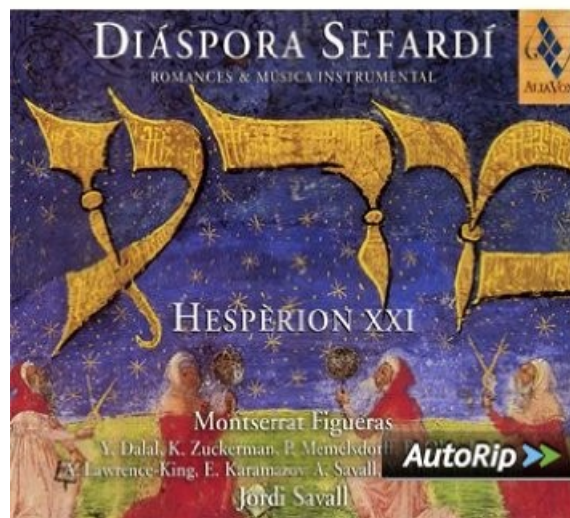
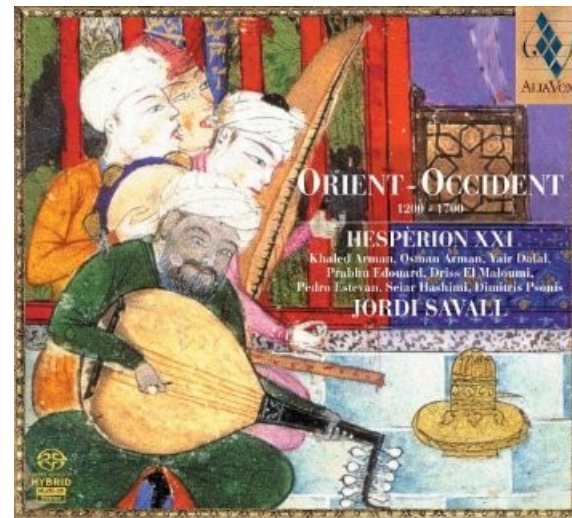
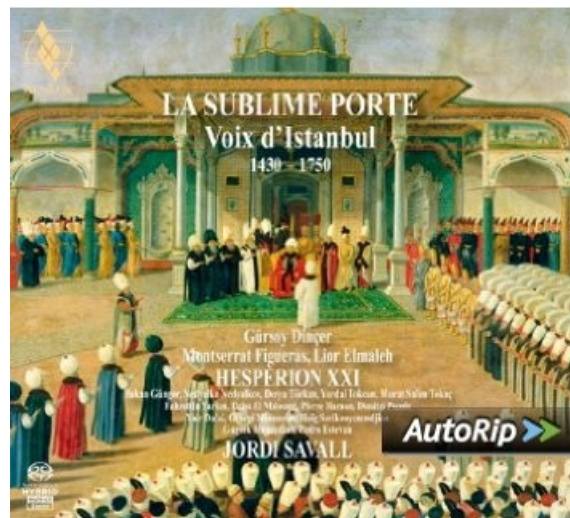
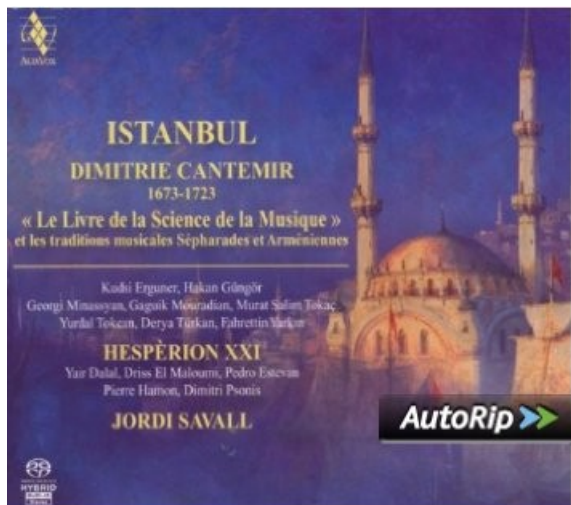
Irodalom – könyv

- Robert Shearman: *Wanting to Believe – a Critical Guide to X-Files, Millennium & The Lone Gunmen*. Mad Norwegian Press, 2009.
- Matt Hurwitz & Chris Knowles: *The Complete X-Files*. Insigh Editions, 2008.
- Dan Brown: *Angels and Demons: Special Illustrated Collector's Edition*. Bantam Press, 2005.
- Dan Brown: *The Da Vinci Code: Special Illustrated Collector's Edition: The Illustrated Edition*. Bantam Press, 2004.
- Kader Abdolah: *De Koran – een vertaling*. De Geus, 2008.
- Kader Abdolah: *De boodschapper – een vertelling*. De Geus, 2008.
- Meyer, Marvin (ed.): *The Nag Hammadi Scriptures*. HarperOne, 2007.
- Csornai, Katalin: *A duanhuangi sziklatemplom manicheus kézirattekercsei*. HUN-idea, 2008.
- Augustinus, Aurelius: *Vallomások*. Gondolat, 1987.
- Elliott, J.K.(ed.): *The Apocryphal New Testament*. Clarendon Press, 2009.
- Charlesworth, James H. (ed.): *The Old Testament Pseudepigrapha Vol. 1-2*. Hendrickson Publishers, 2013.
- Vermes, Géza (trans.): *The Complete Dead Sea Scrolls in English*. Penguin, 2004.
- *Ante-Nicene Fathers Vol. 1-10*. Hendrickson Publishers, 2012.

Irodalom – könyv

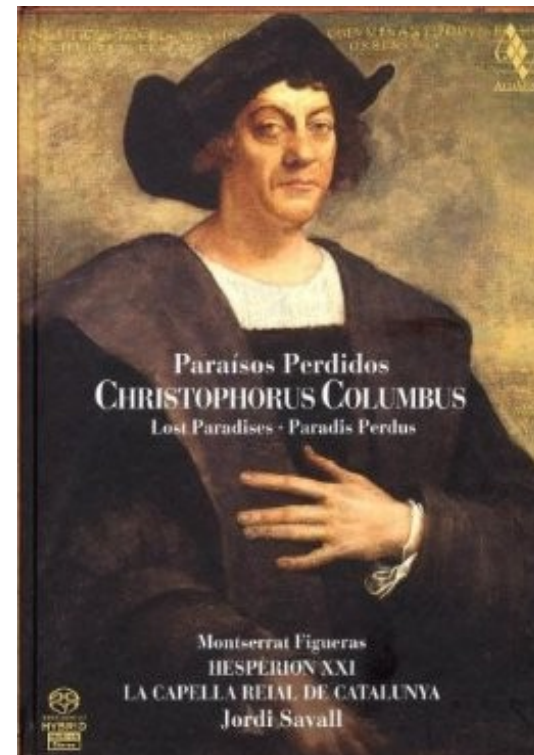
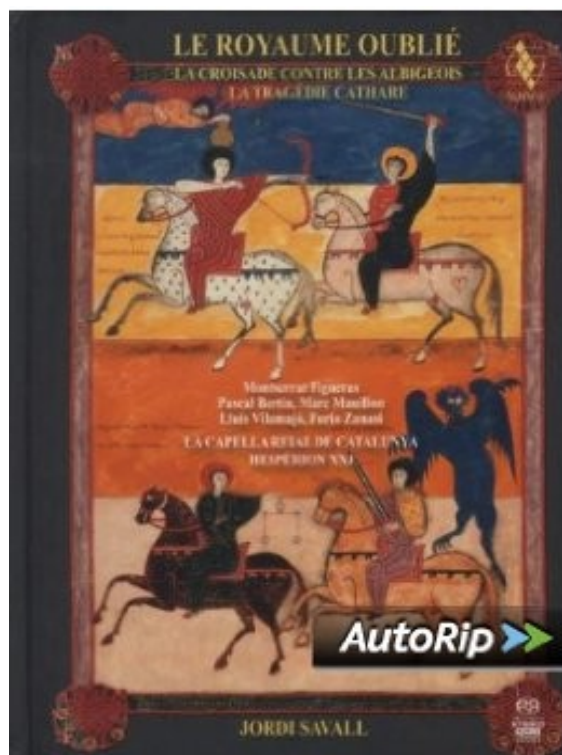
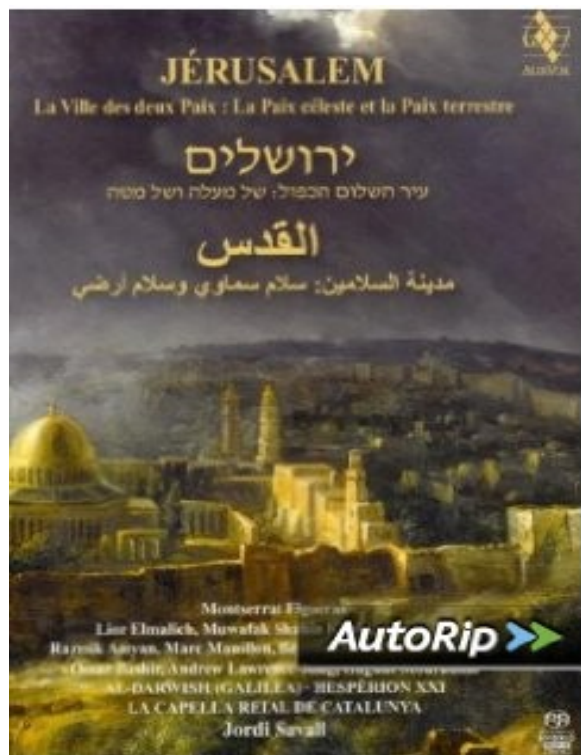
- *Nicene and Post Nicen Fathers Series 1. Vol 1-14.* Hendrickson Publishers, 2012.
- *Nicene and Post Nicen Fathers Series 2. Vol 1-14.* Hendrickson Publishers, 2012.
- *History of Christian Church Vol. 1-8.* Hendrickson Publishers, 2012.
- Lieu, S.N.C.: *Manichaeism in the Late Roman Empire and Medieval China.* J.C.B. Mohr, 1992.
- Lieu, S.N.C.: *Manichaeism in Mesopotamia and the Roman East.* Brill, 1994.
- Lieu, S.N.C.: *Manichaeism in Central Asia and China.* Brill, 1998.
- R.J. Teske (trans.): *The Manichean Debate.* New York City Press, 2006.
- R.J. Teske (trans.): *Answer to Faustus, a Manichean.* New York City Press, 2007.
- *Encyclopaedia Iranica:* www.iranica.com

Irodalom – (SA)CD

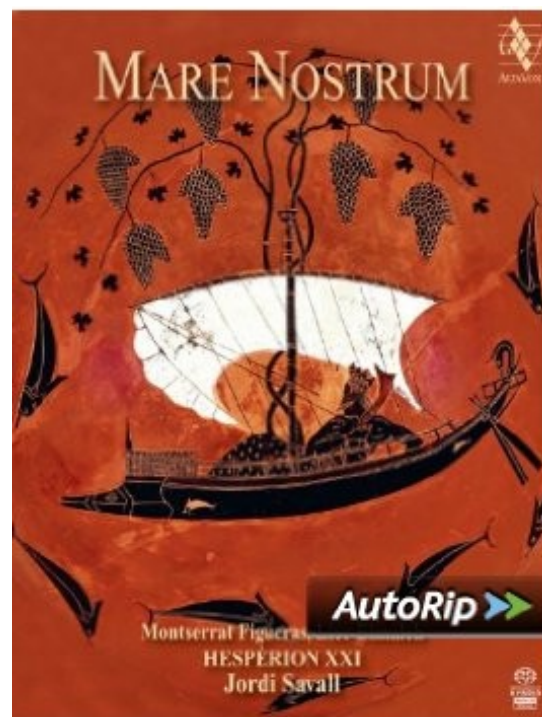
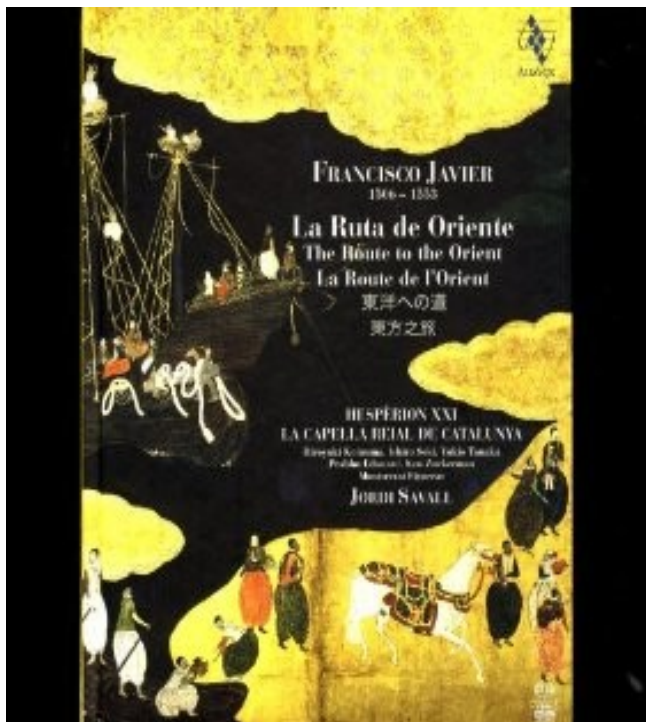

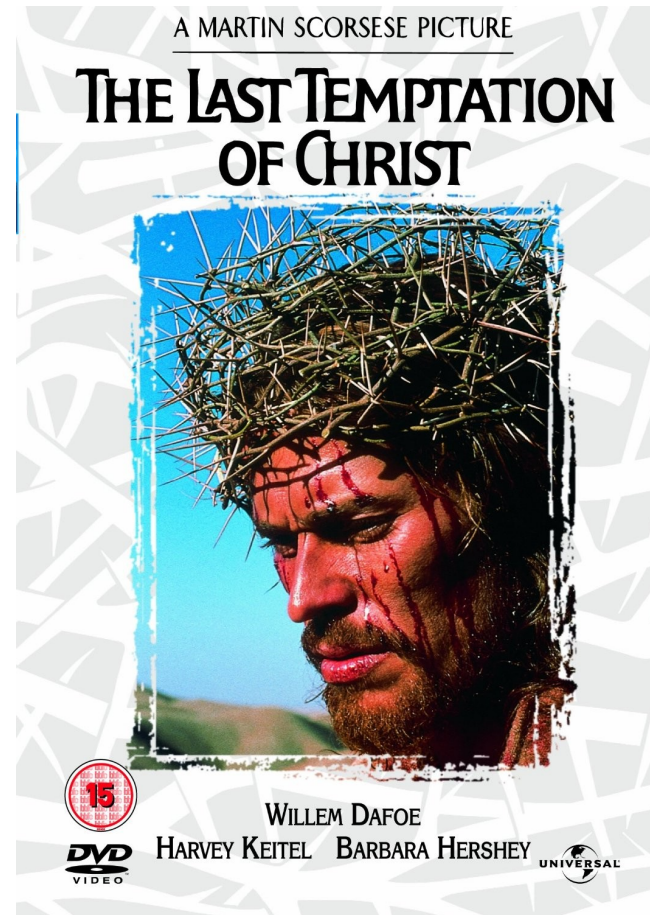
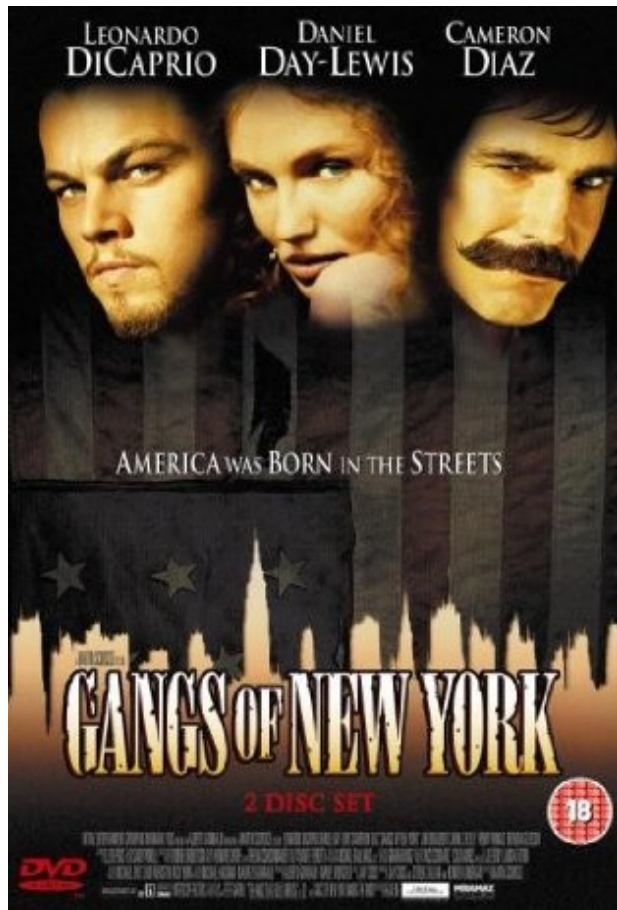
Irodalom – könyv & (SA)CD

Irodalom – könyv & (SA)CD

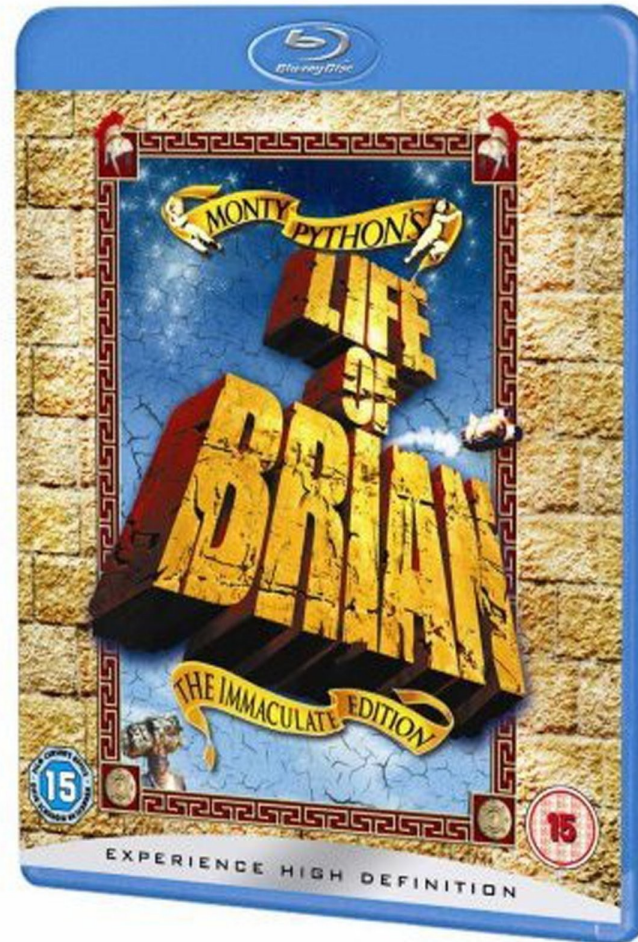
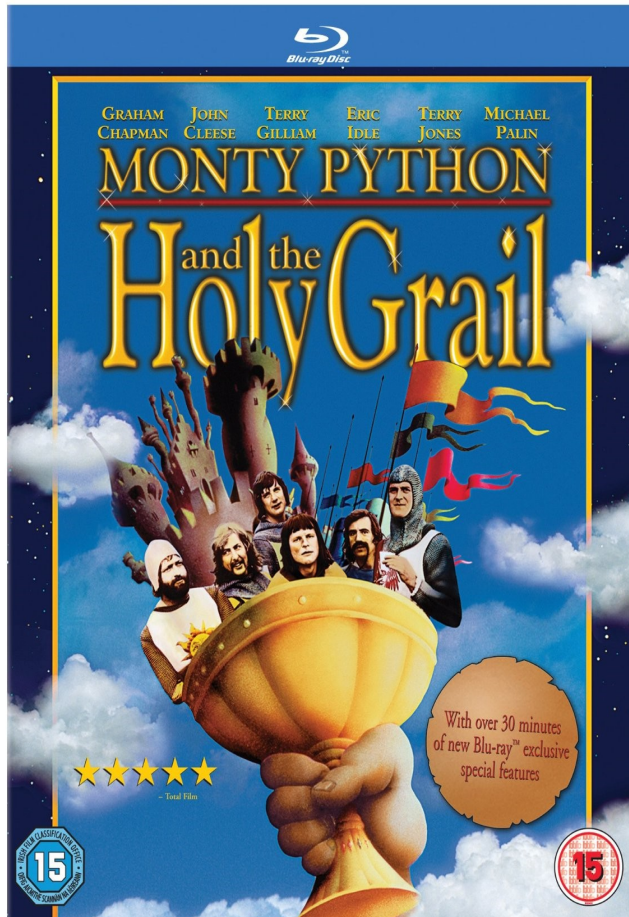

Irodalom – film

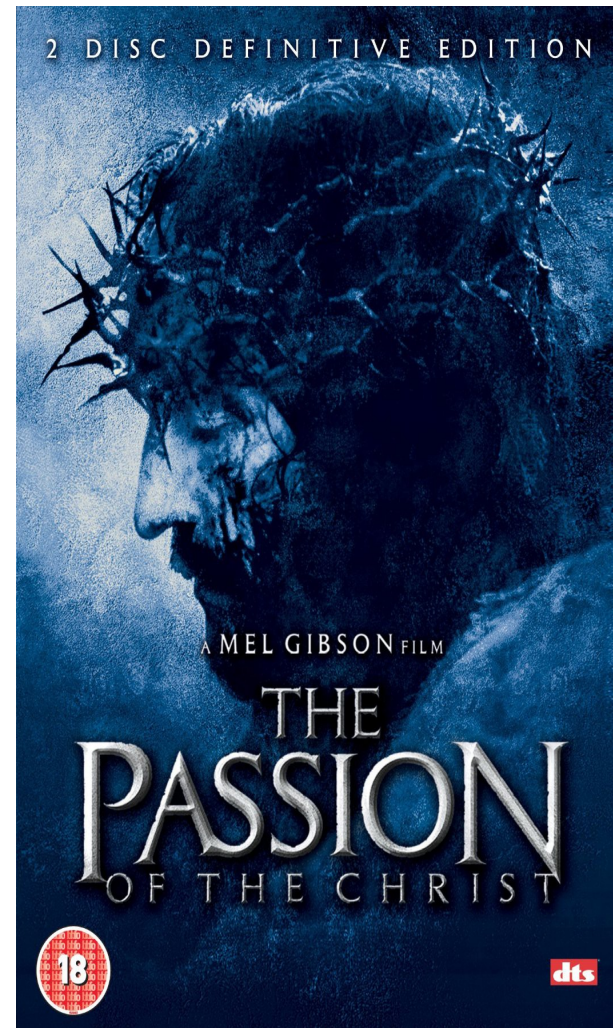
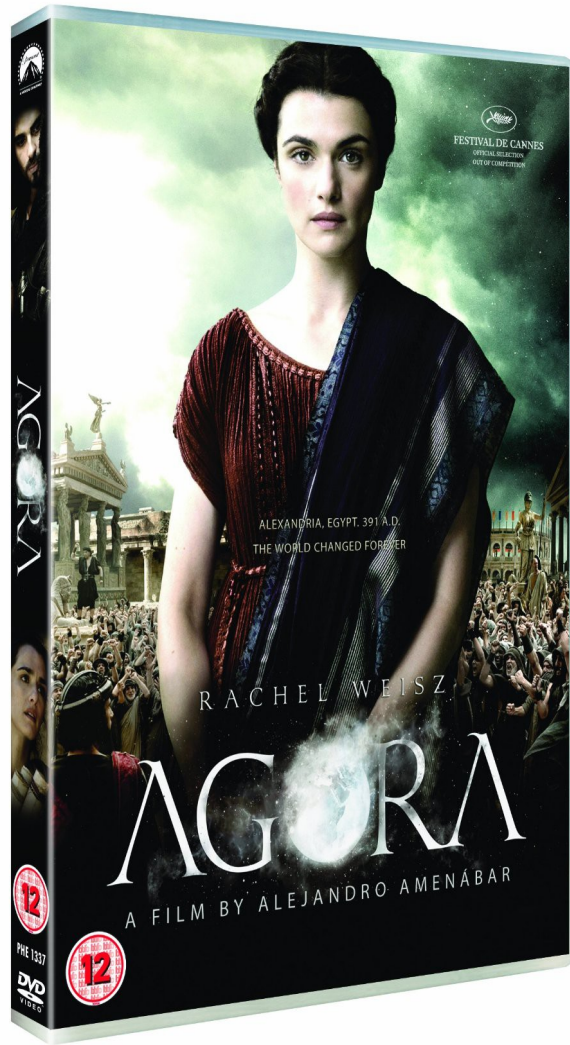

Irodalom – film

Irodalom – film

Irodalom – film

Irodalom – film

